

Seadusandlikud muudatused

1. **ELVL ettepanek:** Laenukoormuse baastaseme piirmäärade üleminekuperioodi pikendamine kuni 2032. aastani seoses majandusliku ebaselguse püsimisega. Põhitegevuse tulemiga seotult püsivalt kõrgemate laenukoormuse tasemete lubamine.

Selgitus: Statistikaameti andmetel on sisemajanduse koguprodukti (SKP) muutus võrreldes eelneva perioodiga olnud negatiivne, välja arvatud 2021. aastal. See viitab selgelt sellele, et majanduslangus on jätkuv ning pole veel lõppenud.

SKP reaalkasv (aastane)

KIRJE	2020	2021	2022	2023	2024
SKP aastane muutus, %-des	-2,5	7,2	0	-3,1	-0,3 ¹

Majanduslanguse ajal on soovitatav, et avalik sektor teeks investeeringuid, kuna iga investeeritud euro aitab majandust elavdada, tagab laiapõhjalise tööhõive ja võimaldab avalikku taristut odavamalt ehitada. Viimastel aastatel on omavalitsuste vahendid investeeringuteks olnud piiratud, mistõttu tehakse suurem osa investeeringutest laenude abil. Seda näitab laenude ja investeerimistegevuse suhtarv. Kindlasti on mõjutanud laenude võtmise osakaalu ühinemistoetused kui ka COVID-19 ajal omavalitsustele eraldatud investeeringutoetused. Nagu näha, siis nendel perioodidel on ka laenuvõtmise osakaal madalam. Küsimusele, kas omavalitsuste laenukoormus on kasvanud ülemäära? Siis arvestusüksuses on omavalitsuste netovõlakoormuse osakaal jõudnud 26%-ni, st kasv viimasel viiel aastal ca 6 protsendipunkti.

Võlakohustuste jaotus valitsussektoris

SEKTOR	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Keskvalitsus	65%	70%	72%	71%	67%	66%
Kohalik omavalitsus	35%	30%	28%	29%	33%	34%

Keskvalitsuse laenude maht on viimase kahe aasta jooksul vähenenud, samas kui omavalitsuste laenumaht on jätkuvalt kasvanud. Kui vaadata laenude kasvumäära alates 2019. aastast, on keskvalitsuse laenumaht kasvanud 72% ja omavalitsuste laenumaht 66%. Omavalitsuste laenuvajadust aitaks leevendada olukord, kus üksikisiku tulumaks muutuks kohalikuks maksuks. See suurendaks finantsautonoomiat ja kaasaks elanikke rahastamisküsimuste otsustamisse ning ühiskondlike kokkulepete sõlmimisse. Kuna omavalitsuste autonoomia suurendamise osas on edasilükkumine aeglane, teeb ELVL omavalitsuste investeerimisvõime tagamiseks ettepaneku pikendada laenukoormuse piirmäärade baastaseme üleminekuperioodi ning lubada püsivalt kõrgemat taset, mis on seotud põhitegevuse tulemiga.

Valitsuskomisjoni seisukoht: Koalitsioonileppes on kokku lepitud KOVide laenuvõtmise võimaluste laiendamine.

Arutelu kokkuvõte (sh edasised tegevused): Netovõlakoormuse reegli muudatus arutatakse läbi eelarve läbirääkimiste rahanduse töörühmas.

¹ Eesti 2024. aasta majanduslanguseks kujunes 0,3 protsenti. <https://www.err.ee/1609620254/eesti-2024-aasta-majanduslanguseks-kujunes-0-3-protsenti> (04.03.2025).

2. ELVL ettepanek: Maamaksuseaduse muutmine, mis võimaldab maksustada põllu- ja metsamaad erineva määraga.

Selgitus: ELVL viis 2024. aasta lõpus omavalitsuste seas läbi küsitluse, kus uuriti, kas maamaksuseaduses võiks eristada metsa- ja põllumaa maksumäära. Küsitluses osales 38%-i omavalitsustest ning 87% vastanutest pidas diferentseerimist oluliseks, maapiirkondades oli see osakaal lausa 92%-i².

Valitsuskomisjoni seisukoht: Ettepanek on analüüsimisel.

Arutelu kokkuvõte (sh edasised tegevused): Info võetud teadmiseks

3. ELVL ettepanek: Personaalse riigi eesmärkidest lähtuvalt kohalike omavalitsuste kaasamine õigusraamistiku korrastamisse, et luua ühiselt mõistetavad alused andmetöötlemiseks ning infosüsteemide ühildamiseks riigiinfosüsteemidega.

Selgitus: Eesti Linnade ja Valdade Liit (ELVL) viis 2024. aasta lõpus omavalitsuste seas läbi küsitluse, kus uuriti, kas maamaksuseaduses võiks eristada metsa- ja põllumaa maksumäära. Küsitluses osales 38%-i omavalitsustest ning 87% vastanutest pidas diferentseerimist oluliseks, maapiirkondades oli see osakaal lausa 92%-i³.

Valitsuskomisjoni seisukoht: Arutelu eeldatavalt juunis.

Arutelu kokkuvõte (sh edasised tegevused): Arutelu eeldatavalt juunis.

Rahastamiskorralduse muudatused

4. ELVL ettepanek: Alustada läbirääkimisi metoodika leidmiseks, et viia toetusfondi väiksemate komponentidega korreleeruv summa tulubaasi. Toetusfondi vahendite väiksemate üksikkomponentide üleviimine tulumaksubaasi.

Selgitus: Eesmärk selles osas peaks olema, et RE 2027 läbirääkimiste ajaks oleks olemas konkreetne ettepanek, milliseid toetusfondi komponente oleks mõistlik tõsta tulubaasi ja millise tulumaksumäära lisaga. Sealjuures tuleb arvesse võtta, et toetusfondi eraldiste suhe tulumaksumäära on selgelt erinevates omavalitsustes erinev.

Antud ettepaneku raames ei käsitleta õpetajate töötasusid.

Valitsuskomisjoni seisukoht: Ettepanek on analüüsimisel.

Koalitsioonipartnerid on kokku leppinud, et vähendada hariduse rahastamise killustatust ning viime põhikooli haridustoetuse (v.a õpetaja palgatoetus) kohalike omavalitsuste tulubaasi alates 2027. a. Regionaal- ja Põllumajandusministeerium on tegemas arvestusi tulubaasi osas.

Arutelu kokkuvõte (sh edasised tegevused): Arutelud jätkuvad eelarveläbirääkimiste töörühmades.

² <https://www.elvl.ee/uudised/omavalitsused-soovivad-suuremat-paindlikkust-maamaksu-maarade-kehtestamisel>

³ <https://www.elvl.ee/uudised/omavalitsused-soovivad-suuremat-paindlikkust-maamaksu-maarade-kehtestamisel>

5. ELVL ettepanek: Koolilõuna toetuse suurendamine juhul kui toetusfondi vahendeid ei viida üle tulumaksubaasi.

Selgitus: Tabelis tuuakse välja nii riigipoolne koolilõuna toetus kui ka omatulu ning seejärel on näidatud koolitoidu kogukulu ja toiduainete ja toitlustuse kulu (kontogrupp 5521) eraldi ridadel.

Koolitoitu puudutavad arvandmed 2022-2024

KIRJE	2022	2023	2024
Koolilõuna toetus	24 164 000	24 797 500	24 351 075
Omatulu	4 050 795	8 165 909	9 627 143
Sh tegevustoetus	1 581 784	4 534 078	9 682 053
Koolitoidu kogukulu	39 450 615	45 987 396	48 180 363
Sh kontogrupp 5521	31 155 422	36 617 697	37 041 196
Toetuste osakaal/5521 kulus	83%	80%	78%

Koolitoidu maksumus kasvab aastate lõikes, riigipoolne tugi püsib samal tasemel või tõuseb marginaalselt, ent kohalikud omavalitsused ja/või lapsevanemad peavad kandma üha suurema osa sellest koormast. Samuti on märgatav toiduainete/toitlustuse kulude tõus, mis on kõige olulisem komponent kogukuludes.

Lisaks peab kooli toitlustamissüsteem rahvatervishoiu seaduse kohaselt arvestama õpilaste konkreetseid vajadusi, mis võivad tuleneda tervisekahjustustest, eritoitumisest või muudest meditsiinilistest asjaoludest. Koolis pakutav toitlustus peab katma osa õpilase ööpäevasest toiduenergia- ja toidainevajadusest, arvestades tema koolis viibimise kestust. See võib tähendada, et koolitoitlustamise süsteem pakub kaks toidukorda (peamine lõunasöök ja kerge vahepala), kui õpilane tarbib kodus hommikusööki. Selline korraldus toob koolipidajale täiendava kulu.

Valitsuskomisjoni seisukoht: HTMil on kavas koolilõuna põhikooli osa toetus suunata tulubaasi ning seetõttu toetust ei suurendata.

Arutelu kokkuvõte (sh edasised tegevused): Info võetud teadmiseks

6. ELVL ettepanek: Muuta õpetajate töötasu rahastamise põhimõtteid, tõstes metoodikas erituge saavate laste arvestusaluse koefitsienti 5-le.

Selgitus: Antud tabelis on esitatud andmed õpilaste arvu kohta, kes saavad erinevat tüüpi tugiteenuseid Eesti koolides aastatel 2022–2025. Tabelis on eristatud kaks kategooriat: tõhustatud tugi (õpilased, kes vajavad regulaarset lisatoetust) ja eritugi (õpilased, kellel on tõsised õppimisraskused või erivajadused).

Haridusliku erivajadustega laste statistika 2022-2025

KIRJE	2022	2023	2024	2025
Tõhustatud tugi	5 316	6 180	7 172	7 857
Eritugi	3 270	3 338	3 580	3 968
Kokku	8 586	9 518	10 752	11 825

Tõhustatud toetuse kasv on kiirem (48%) kui eritugi oma (21%). See võib viidata paremale tuvastamisele õpilaste vajadustest või laiemale tugisüsteemide vajadusele. Arvestama peab, et õpilaste arvu kasv nõuab rohkem õpetajaid ja teisi spetsialiste (nt koolipsühholooge, logopeede) ning rahastust. Praegu on eritoe lapsele eraldatud toetus 7 068 € aastas. Kui aga eeldada, et klassid oleksid vähemalt 3 lapse suurusel, peaks eralduskoefitsient olema viis (hetkel neli), mis tähendaks,

et tegelik toetuse summa oleks 8 833 €. Seega on puudujääk 1 765 € õpilase kohta. Täiendav vajadus eritoele oleks 3 968 last * 1 765 € (puudujääk), mis teeb kokku 7 miljonit eurot aastas.

Et paremini oleks võimalik rakendada koolivälise nõustamismeeskonna soovitusi individuaalõppeks, sellest lähtuvalt teeb ELVL ettepaneku muuta õpetajate töötasu rahastamise põhimõtteid, tõstes metoodikas erituge saavate laste arvestusaluse koefitsienti 5-le.

Valitsuskomisjoni seisukoht: Ettepanek on koefitsienti mitte suurendada. Kui eritoe koefitsienti tõsta 5-le, oleks tööjõukulude lisavajadus 9,3 mln eurot. Hetkel näeme leevendava meetmena diferentseerimiskomponendi suurendamist, mille vahendeid on võimalik kasutada ka tugispetsialistide töötasu katteks. Prioriteediks on suurendada diferentseeritavat osa 2026. aastal 22%-ni 2027. aastal 23%-ni ja 2028. aastal 24%-ni.

Arutelu kokkuvõte (sh edasised tegevused): Info võetud teadmiseks

7. ELVL ettepanek: Teedehoolduse toetuse suurendamine juhul kui toetusfondi vahendeid ei viida üle tulumaksubaasi.

Selgitus: Ülevaade eraldatud toetustest ja teede korrashoiu kuludest (TA 045101, 05101, konto 551240 koos km-ga).

KIRJE	2020	2021	2022	2023	2024
Toetus	29 313 000	29 313 000	29 313 000	29 313 000	29 313 000
Teede hooldus	26 146 542	30 159 390	29 315 778	39 560 512	35 090 902
Talvine hooldus	41 362 772	54 572 503	68 587 462	80 923 657	77 061 912
<u>Kokku</u>	<u>67 509 314</u>	<u>84 731 893</u>	<u>97 903 240</u>	<u>120 484 169</u>	<u>112 152 814</u>
Toetuse osakaal	43%	35%	30%	24%	26%

Tabelist on näha, et kuigi riigieelarvest eraldatud toetus on püsinud stabiilsena, on teede hoolduse ja talvise hoolduse kulud märkimisväärselt kasvanud, vähendades toetuse osakaalu kogukuludest.

Riigieelarvest eraldatud toetus kohalike teede hoolduseks on püsinud stabiilsena, olles igal aastal 29 313 000 €. Teede hoolduse kulud on aastate jooksul märkimisväärselt kasvanud. Näiteks talvise hoolduse kulud on kasvanud 2020. aasta 41 362 772 €-lt 2024. aasta 77 061 912 €-ni. Riigieelarvest eraldatud toetuse osakaal teede hoolduse kogukuludest on vähenenud. 2020. aastal kattis toetus 43% kogukuludest, kuid 2024. aastaks on see osakaal langenud 26%-ni. Riigi poolt eraldatud vahendid ei kata enam omavalitsuste tegelikke vajadusi teede hoolduse ja talvise hoolduse kulude katmiseks. See tähendab, et omavalitsused peavad leidma täiendavaid rahalisi vahendeid, et tagada teede hoolduse ja talvise hoolduse vajalik tase.

Valitsuskomisjoni seisukoht: Toetusfondi tulubaasi üleviimise arutelud on käimas ning tutvustatakse teede ja transpordi töörühma sügisesel koosolekul.

Arutelu kokkuvõte (sh edasised tegevused): Toetusfondi tulubaasi üleviimise arutelud on käimas ning tutvustatakse teede ja transpordi töörühma sügisesel koosolekul.

8. ELVL ettepanek: Kriisikindluse tagamisel uute ülesannete täitmiseks tagada kohalikele omavalitsustele tulumaksubaasi täiendav tulumaksu % tõus.

Selgitus: Kohalikele omavalitsustele tuleb julgeoleku riskist täiendavalt juurde uusi või laiendatud ülesandeid, mõned näited:

- peavad koostama riskianalüüse ja tagama elutähtsate teenuste toimepidevuse kriisiolukordades;
- on kohustus teavitada elanike ohtudest ja hädaolukordadest EE-ALARM kaudu;

- peavad määrama ja haldama avalikke varjumiskohti ning tagama nende kättesaadavuse;
- teenistujatel ja elutähtsate teenuste osutajatel on kohustus läbida koolitusi ning korraldada elanikele infopäevi;
- peavad tagama, et varjumiskohad ja elutähtsad teenused vastavad seaduslikele nõuetele;
- peavad koostöös riigiasutustega planeerima ja korraldama sireenide paigaldamist ning testimist.

Valitsuskomisjoni seisukoht: Siseministeerium eraldab omavalitsustele järgmise kolme aasta jooksul (perioodil 2025-2027) 2,25 miljonit eurot meetmest „Omavalitsuste kriisivalmiduse tõstmine“ vajaliku ekspertiisi ja tööjõu kaasamiseks, toetamaks hädaolukorra seadusest tuleneva kohaliku omavalitsuse kasvavat rolli. Toetus ühe KOV üksuse kohta on 9493 eurot aastas (kõigile võrdselt). Toetust antakse iga aasta ühekordselt, 2025.aastal on toetus välja makstud.

Samas juhime tähelepanu, et ettepanekus välja toodud omavalitsuste ülesannete loend ei ole sisult täpne ja vajab selgitamist.

- Näiteks KOV ei teavita elanike EE-ALARM kaudu. Seaduse kohaselt EE-ALARM-i kaudu viivitamatu ohuteate edastamise võib otsustada valitsusasutus, eriolukorra juht, eriolukorra tööde juht ja kõrgendatud kaitsevalmiduse, erakorralise seisukorra või sõjaseisukorra ajal ka peaminister.
- Samuti peavad omavalitsused määrama ja haldama avalikke varjumiskohti ning tagama vajadusel nende kasutatavuse vaid sobivates KOV hoonetes. Muul juhul peavad omavalitsused tegema koostööd Päästeameti ja hoone omanikuga, et sobivas hoones saaks avalik varjumiskoht kohandatud, õigesti märgistatud ja kokkulepped selle avamiseks, kui on vajadus.
- Elanikkonnakaitse koolitustel osalemise kohustus on teenistujatel ja elutähtsate teenuste osutajate määratud töötajatel. Seadusest tulenevat elanikele infopäevade korraldamise kohustust ei ole.
- Täpsustame, et varjumiskohtade kohandamisele ei ole planeeritud seadusse nõudeid vaid põhimõtted, mida tuleb rakendada võimalusel.
- Sireenide paigaldamise korraldamise osas selgitame samuti, et ainus, mis töökoormust suurendada võib on seotud sundvalduse seadmisega mõnede üksikute objektide osas. Sellist vajadust ei ole seni esinenud, mistõttu võib eeldada, et sellised juhtumid on väga harvad.

Arutelu kokkuvõte (sh edasised tegevused): Info võetud teadmiseks

Muud finantseerimisküsimused

- 9. ELVL ettepanek:** Investeeringute meetmed tagamaks omavalitsuste investeerimisvõime, mh aitaks kaasa kliimaeesmärkide täitmisele ja võimaldaks rekonstrueerida eelkõige suuremamahulisi objekte jõukohase kaasfinantseerimise komponendiga.

Selgitus: Omavalitsustel on kokku 2023. aasta seisuga 6 671 392 m² hoonepinda 9788 erinevas hoones ning avalikke teenuseid osutatakse neist 3 775 erinevas hoones ning ainult 34% neist hoonetest on vastab vähemalt C-energiaklassi⁴ energiamärgisele. EL-i hoonete energiatõhususe direktiiv (EPBD) nõuab, et avalikud hooned, sealhulgas koolid, lasteaiad ja haldushooned, peavad alates 2027. aastast omama energiasertifikaati klassi C või kõrgemat ning saavutama täieliku kliimaneutraalsuse alates 2030. aastaks. Praeguste ressurssidega suudaksid KOV-d renoveerida ca 5–10% vajalikest hoonetest aastas, mis ei ole piisav 2027. aasta tähtaja jaoks.

⁴ Kinnisvara ülevaade. Minuomavalitsus.ee

Lisaks hoonetele on omavalitsusel ka muud rajatised, nt teed, tänavad, trassid jne. Näiteks 2022. aastal toodi välja, et omavalitsuste teedevõrgu remondivõlg oli juba sel hetkel 3,6 miljardit eurot.⁵ Seega omavalitsustel on suur vastutus hoida nende omandis olev infrastruktuur nõuetekohane ja turvalisena, mis aga omakorda nõuab selleks vahendeid.

Investeeringu vajadust näitab teravalt põhivara amortisatsioonikulu osakaal põhitegevuse tulemisse. Viimastel aastatel on ka see vähenenud ehk omavalitsustel puudub võime hoida olemasolevat taristut samas seisukorras.

Võime hoida korras oma taristut, suhtarvu tulemus

KIRJE	2020	2021	2022	2023	2024
Põhitegevuse tulem/amortisatsioonikulu	1,9	1,4	1,2	0,9	1,2 ⁶

Samasugust näitajat kasutatakse ka omavalitsuste finantsolukorra indeksi hindamisel, ning selle meetoodika kohaselt on näitaja halb, kui näitaja on madalam kui 1,1⁷. Viimaste aastate tulemus on kuskil keskmise ja halva vahepeal, aga andmetest nähtub, et olukord halveneb aasta-aastalt. 2024. aasta andmed on esialgsed ning hetke tulemus on eelmiste aastatega parem. Sellest lähtuvalt teeb ELVL ettepaneku eraldada täiendavaid ressursse investeeringute kattes, kuna ilma riiklike ja EU toetusteta pole omavalitsusel piisavaid vahendeid, et täita EL nõudeid.

Valitsuskomisjoni seisukoht: 2024.a seisuga uuendatud andmete põhjal on olukord paranenud.

Perioodil 2021–2028 on RES prognoosi kohaselt ReMi valitsemisalas KOV hoonefondi energiatõhusaks muutmiseks kasutada ca 350 mln eurot, sellest toimunud voorudes on toetusotsuseid tehtud ca 66,6 mln. Vahendite tegelik maht sõltub lubatud heitkoguste müügi tulemustest.

- Moderniseerimisfondi (MF) vahendid on 2021–2028 perioodil kavandatud RESi kohaselt 216 mln eurot, sellest ellu on viidud üks voor ca 32 mln eurot. Võimalik on toetada ainult olemasolevate hoonete energiatõhusustöid.
- Kvoodimüügitulude (CO2) vahendid on 2021–2028 perioodil kavandatud ca 134 mln eurot, sellest on ellu viidud kaks vooru, kokku ca 35 mln eurot. CO2 vahendeid on võimalik kasutada nii energiatõhusustöödeks kui ka uue liginullhoone ehitamiseks. Uue hoone ehitamine on võimalik tingimusel, et vastukaaluks lammutatakse olemasolev suure energiakuluga (lammutamisele eelnevalt kasutuses ja köetav, klass D või alla selle) ning ehitatavast suurema/võrdse köetava pinnaga hoone. Ilma selleta ei oleks võimalik täita energiakasutuse ja KHG heite vähenemise eesmärgi. Samast allikast on kavandamisel ka eraldi voor suurte hoonete energiatõhusustöödeks.

Arutelu kokkuvõtte (sh edasised tegevused): Info võetud teadmiseks

- 10. ELVL ettepanek:** Investeeringute meetmed aitamaks kaasa sadeveejuhtimise probleemide lahendamisele. Vastav valdkond on olnud pikka aega tähelepanu alt väljas ning muutuvad kliimaatilised tingimused tekitavad aina enam väljakutseid, sh piirideüleseid, millega ainult omavalitsuse tasandil ei ole jõukohane tegeleda.

Selgitus: Eesti kliimapoliitika põhialused 2050 ja EL-i direktiivid, nagu veedirektiiv, kohustavad kohalikke omavalitsusi vähendama sadevee reostust ja kohanduma kliimamuutustega.

⁵ Kohalike teede teehoiu rahastamisvajadus ja eelarve stsenaariumite mõjud .Lõpparuanne. 2021. ERC Konsultatsiooni OÜ.

⁶ Esialgne tulemus (riigiraha.fin.ee)

⁷ Omavalitsuste finantsolukorra indeks. Minuomavalitsus.ee

Investeeringud aitavad vältida trahve ja tagada õigusliku vastavuse. Äärmuslikud ilmastikunähtused, näiteks 2021. aasta üleujutused Lõuna-Eestis, muutuvad sagedasemaks. Investeeringud sadevee äravoolu infrastruktuuri aitavad vähendada kahjusid avalikule infrastruktuurile, nagu sillad ja teed, ning kaitsevad neid paremini.

Valitsuskomisjoni seisukoht: Nõustume ELVL-i esitatud ettepanekuga. Sademevee üleujutuste probleemid linnades ja suurematel tiheasutusaladel on iga aastased. Kliimaministeerium näeb, et kliimamuutuste tõttu sademeveega seotud probleemid süvenevad ja intensiivistunud sademe hulkadega toimetulek vajab lahendamist. Water Resilience on Euroopa Komisjoni uue koosseisu üks olulistest prioriteetidest, sh on Komisjon käivitanud vee kriisikindluse strateegia (Water Resilience Strategy) algatuse. Sellest tulenevalt püüab Kliimaministeerium saada EL struktuurifondide kaudu rahastust Eesti sademevee probleemide lahendamisele EL 2028+ eelarveperioodis.

Sademevee probleemide lahendamiseks on KOV-idel ja vee-ettevõtetel võimalik toetusi taotleda ka praegu. Näiteks on avatud kombineeritud sademeveesüsteemide toetusmeede, mille raames jagatakse 25 miljonit Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi vahendeid. 25 miljoni toetusega tehakse umbes 50 miljoni euro ulatuses investeeringuid. Meede avati 2024. a. alguses ja tänaseks on otsustega kaetud ca pool rahast. Seega kustume KOV-e olema aktiivsemad raha taotlemisel.

Arutelu kokkuvõte (sh edasised tegevused): Info võetud teadmiseks. KliM annab kirjaliku vastuse 30. maiks, kas kulud on abikõlblikud, kui tiheasutusaladest tuleb sadevett juhtida veekogusse vm kogumiskohta läbi haja-asustusalade.

11. ELVL ettepanek: Investeeringu meede piirkondliku tähtsusega või omavalitsuste omavahelises koostöös rekonstrueeritavate või uute spordi/kultuuriobjektide ehitamiseks ning arendamiseks.

Selgitus: Väiksemad omavalitsused ei suuda ise rahastada suuri projekte. Riigi toetus aitab vähendada regionaalseid ebavõrdsusi ja pakkuda elanikele võrdseid võimalusi. Ühishooned vähendavad kulutusi, vältides dubleerimist ja tõstes logistikatõhusust. Strateegiadokument "Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030" näeb ette kvaliteetseid rajatisi maapiirkondades, samuti on Eesti kultuuri arengukava 2021-2030 eesmärk tagada kultuurile ja loomingule võrdne ligipääs kõigile Eesti elanikele, sealhulgas maapiirkondades.

Valitsuskomisjoni seisukoht: Kultuuriministeeriumi poolt esitati vastavad selgitused riigieelarve võimalustest ning võimalikest lahendusalternatiividest.

Arutelu kokkuvõte (sh edasised tegevused):

- 1) Pooled peavad oluliseks kultuuri ja spordi kättesaadavust regionaalselt ning seega näevad vajadust edasi minna järgnevate tegevustega.
 - 1) Kultuuriministeerium valmistab koos Eesti Linnade ja Valdade Liiduga ette ettepanekud Rahandusministeeriumile, et kasutada CO2 kauplemisest saadud vahendeid kohalike omavalitsuste spordiobjektide renoveerimiseks.
 - 2) Kuna on olemas riiklikud suuremahulised toetusmeetmed avalikus kasutuses olevate hoonete energiatõhusaks renoveerimiseks, uute hoonete rajamiseks ja avalike teenuste (sh vastava taristu) arendamiseks, vajab analüüsi, kas ja mis põhjustel ei ole antud toetused kultuuri- ja sporditaristu jaoks kasutatavad.
 - 3) Võtta teadmiseks ELVLi ettepanekud toetusfondi kaudu eraldatavate toetuste analüüsi läbiviimise vajadusest nende kohalike omavalitsuste tulubaasi arvamiseks ja koostöös KOV inspiratsioonipäeva korraldamiseks.

Olulise mõjuga poliitikameetmete algatamine

12. ELVL ettepanek: Erihoolekande teenuste süsteemne rahastamine ja teenuskohtade loomine.

- 12.1. Kehtestada erihoolekande teenustele süsteemne rahastamismudel, mida korrigeeritakse igal aastal, lähtudes hindade ja keskmise nominaalse palga muutustest. Erihoolekande teenuste rahastamine on jätkuvalt probleemne, eriti ööpäevaringsete erihooldusteenuste järjekordade tõttu.
- 12.2. Tegemist on riiklikult rahastatava teenusega, kuid omavalitsused peavad sageli teenuste eest ise tasuma, et inimesed ei jääks abita, siis tuleks esmajärjekorras omavalitsustele kulu riigi poolt kompenseerida ning pikas perspektiivis alates 2026. aastast tagada piisavas mahus vajalikud vahendid riigieelarves.

Selgitus: Eestis on puudu vähemalt 2000 erihooldekande teenusekohta, mis tähendab, et paljud abivajajad on teenuse järjekorras või saavad sobimatut teenust. Psüühilise erivajadusega inimesed, kes ei saa vajalikku teenust, võivad olla ohtlikud endale ja teistele. Kuigi erihoolekande teenused on riigi vastutusel, peavad omavalitsused sageli ise teenuste eest maksma, et inimesed ei jääks abita. Praegune teenuse rahastus ei kata tegelikke kompenseeritavaid kulusid, sealhulgas tööjõukulu, maksutõuse ja üldist inflatsiooni.

Erihoolekandeteenuste maksumuste osaline hinnakiri aastatel 2022-2025

TEENUS	2022	2023	2024	2025
Igapäeva elu toetamine	169 €/ kuus	206 €/kuus	206 €/kuus	206 €/kuus
Igapäevase elu toetamise teenus autismispektriga isikutele	1338 €/kuus	1759 €/kuus	1759 €/kuus	1759 €/kuus
Igapäeva elu toetamise teenus intellektipuudega isikutele	60-75 €/ööpäevas	75 €/ööpäevas	75 €/ööpäevas	75 €/ööpäevas
Igapäeva elu toetamise teenus intellektipuudega isikutele*	-	60€/päevas	60€/päevas	60€/päevas
Igapäeva elu toetamise teenus intellektipuudega isikutele**	41-51€/päevas	51€/päevas	51€/päevas	51€/päevas
Töötamise toetamise teenus	142 €/kuus	190 €/kuus	190 €/kuus	190 €/kuus
Ööpäevaringne erihooldusteenus autismispektriga isikutele	4635 €-5521 €/kuus	5521 €/kuus	5521 €/kuus	5521 €/kuus

Andmetest on näha, et toetuste suurused pole alates 2023. aastast tõusnud, mis seab omakorda surve kohaliku omavalitsuse eelarvele ehkki tegemist on riigi teenusega. Eesti erihoolekande süsteemis on puudujääke, mis vajavad riiklikku tähelepanu ja reformi. On oluline tagada rahastuse vastavus põhiseadusele, suurendada teenusekohtade arvu ja leevendada omavalitsuste finantskoormust.

Valitsuskomisjoni seisukoht: Sotsiaalkindlustusamet (SKA) viib 2025. aastal läbi erihoolekande teenuste järjekorra analüüsi, mille tulemusel valmib visioon ja konkreetne tegevuskava.

Arvestades, et kogu vajamineva lisarahastuse saamine riigieelarvest on ebatõenäoline, on eesmärk teenuste ümberkujundamise kaudu hinnata, kuidas olemasolevat eelarvet oleks võimalik tõhusamalt rakendada. Hetkel kujundab Sotsiaalministeerium ümber toetavate erihoolekandeteenuste korraldust – igapäeva elu toetamise teenus, toetatud elamise teenus ja töötamise toetamise teenus.

01.04.2025 seisuga oli erihoolekande teenuste järjekorras 2093 unikaalset isikut, kellest ligikaudu 800 ei saa hetkel mitte ühtegi teenust – ehk need on inimesed, kes esmajärjekorras teenust vajaksid. SKA analüüsib sihtrühma täpset teenusevajadust, et planeerida teenuskohtade arvu suurendamist vastavalt tegelikule abivajajate hulgale, et tagada õigeaegne ja sobiv teenus abivajajatele.

Sotsiaalministeeriumis vaatame sellel aastal üle erihoolekande rahastusmudeli, kus arvestatakse senisest täpsemalt tegelikke kulukomponente ja nende maksumust. Töötame selle nimel, et erihoolekande rahastus oleks õiglane ja jätkusuutlik. Vajaliku abi tagamiseks, sh keerulistes eelarvetingimustes, tuleb KOVi ja riigi teenuseid võimalikult hästi kombineerida. Praegu dubleerivad erihoolekande nn toetavad teenused erinevaid KOV teenuseid (tugiisik, päevakeskused jm). Mõistlik oleks need teenused ja ressursid koondada ning neid osutada esmasandil. Selleks oleme juba ka KOVidega läbirääkimised algatanud.

Arutelu kokkuvõte (sh edasised tegevused): Võtame teadmiseks Sotsiaalministeeriumi ja Sotsiaalkindlustusameti 2025.a tegevused erihoolekandeteenuste kättesaadavuse ja jätkusuutlikkuse parandamiseks, sealhulgas teenuste järjekordade analüüsi, toetavate teenuste ümberkujundamise ja rahastusmudeli ülevaatamise. Peame oluliseks tõhusat koostööd riigi ja kohalike omavalitsuste vahel, et tagada abivajajatele õigeaegne ja vajaduspõhine teenus.

- 13. ELVL ettepanek:** Luua programm, mis ühendab riigi (sh KOV) süsteemide TI-ajastamise (süsteemide ja teenuste ümberehitamine tehisintellekti abil), inimeste oskuste tõstmise ja eetilise tehnoloogia tagamise, muutes Eesti juhtivaks digiriigiks, kus TI teenindab kodanikke. Omavalitsusüksused on nimetatud strateegilises protsessis olulised rakendusüksused.

Selgitus: Eesti on tuntud oma digiriigi lahenduste poolest, nagu e-residentsus ja X-tee, kuid tehnoloogia kiire areng, sealhulgas tehisintellekt, nõuab uut murrangut. Praegused süsteemid on sageli fragmenteeritud ja teenused hajutatud, mis takistab tarkade teenuste loomist. Inimesed ootavad personaalsemat ja proaktiivsemat teenindust, näiteks AI-põhiseid sotsiaaltoetuste soovitajaid. Tehisintellekt võimaldab olulisi hüvesid, parandades tõhusust avalikus sektoris. Näiteks Soomes on tehisintellekt vähendanud patsientide ooteaegu haiglates. Tehisintellekt automatiseerib korduvaid toiminguid, vabastades töötajaid keerukamateks ülesanneteks. Lisaks aitab tehisintellekti analüütika tuvastada sotsiaalseid riske, nagu koolist väljalangemine, enne kriisi, säästes riigile miljoneid. Majanduslik konkurentsivõime on samuti oluline. Paljud arenenud riigid investeerivad tehisintellekti, et parandada oma konkurentsivõimet. Eesti võib olla väikeste riikide seas juhtpositsioonil, luues eksporditavaid tehisintellekti lahendusi. Eetilise tehisintellekti tagamine on hädavajalik. Kodanike usaldus on oluline, kuid paljud kardavad tehisintellekti kuritarvitamist. Riigi roll on luua selged reeglid, näiteks avalikud auditid ja läbipaistvad süsteemid. Oskuste arendamine ja ühiskondlik sidusus on samuti võtmetähtsusega. Paljud Eesti töötajad ei tunne end valmis tehisintellekti kasutuselevõtuks süsteemides ja teenustes. Riiklik programm peaks pakkuma tasuta koolitusi kõigile.

Valitsuskomisjoni seisukoht: Arutelu eeldatavalt juunis.

Arutelu kokkuvõte (sh edasised tegevused): Arutelu eeldatavalt juunis.

- 14. ELVL ettepanek:** Veereformi läbiviimisel arvestada kohalike omavalitsuste tegelike vajadustega ja kaasata esindused sisulisse arutellusse.

Valitsuskomisjoni seisukoht: Kohalike omavalitsuste tegelike vajaduste selgitamiseks ja võimalusel arvestamiseks on kaasatud ja kaasatakse jätkuvalt KOV-e aktiivselt veereformi ettevalmistavatesse

tegevustesse ning ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse muutmise seaduse eelnõu VTK ja eelnõu enda koostamise. Veereformi protsess jätkub 2025. aastal üldjoontes senisel kujul koos ELVLi ja teiste osapoolte kaasamisega, kusjuures arutelud muutuvad intensiivsemaks õigusloome etapis. Reformi täpsustatud tegevuskava valmib 2025. a juunis, eesmärgiga saada VTK valmis 2025. a lõpuks.

[Arutelu kokkuvõte \(sh edasised tegevused\)](#): Info võetud teadmiseks

15. ELVL ettepanek: Liikuvusreformi läbiviimisel arvestada kohalike omavalitsuste tegelike vajadustega ja kaasata esindused sisulisse arutellusse.

Valitsuskomisjoni seisukoht: Regionaal- ja Põllumajandusministeerium korraldab kaasamiskoosolekud, kust saadud tagasiside põhjal arendatakse ühistranspordivõrku. Kõikidele kaasamiskoosolekutele on kutsutud ka omavalitsused.

Koosolekute esimeses voorus arutatakse praeguse ühistranspordivõrgu tugevusi ja nõrkusi, kogutakse muudatusettepanekuid ning kaardistatakse sidusgruppide eelistusi ja prioriteete. Koosolekute teises voorus tutvustatakse ettepanekuid liinivõrgu kujundamise põhimõtete, prioriteetide ja peamiste muudatuste ja valideeritakse neid koostöös sidusgruppidega. Kogutakse ettepanekuid parandusteks ja eesmärkide lahendamiseks. Pärast kaasamiskoosolekute teist vooru koostatakse liinivõrgu edasise arendamise kontseptsioon ja tegevuskava.

Kaasamiskoosolekud toimuvad aprillist oktoobrini Lääne-Virumaal, Saaremaal, Läänemaal, Ida- ja Lääne-Harjumaal, Ida-Virumaal ja Raplamaal. Teistes Eesti piirkondades peetakse kaasamiskoosolekud 2026. aasta jooksul.

[Arutelu kokkuvõte \(sh edasised tegevused\)](#): Info võetud teadmiseks

Üldine tähelepanek

16. ELVL ettepanek: Korrigeerida toimetulekupiiri arvestamise aluseid ja tõsta toimetulekupiiri selliselt, et sellega oleks võimalik tagada inimväärne toimetulek.

Selgitus: Toimetulekupiiri ajakohastamine on hädavajalik, et kajastada elukalliduse tõusu. Viimati muudeti toimetulekupiiri 2022. aastal, kuid sellest ajast alates on elukallidus märkimisväärselt tõusnud. Kuigi keskvalitsus lubas 2025. aastal metoodikat uuendada, pole seda siiani tehtud. Inflatsiooni mõju arvestades peaks toimetulekupiir 2025. aastal olema 231 eurot. Selleks, et tagada kodanike toimetulek ja vältida vaesuse süvenemist, on oluline, et valitsus viiks lubatud muudatused ellu ja ajakohastaks toimetulekupiiri vastavalt praegusele majanduslikule olukorrale.

Valitsuskomisjoni seisukoht: Sotsiaalministeerium on koalitsioonikõneluste raames esitanud valitsusele ettepaneku toimetulekupiiri tõsta. Kehtiv toimetulekupiir jääb alla absoluutse vaesuse piiri ehk elatusmiinimumi ega kata inimeste esmavajadusi. Selleks, et toimetulekupiir kataks elatusmiinimumi, oleks vaja piiri tõsta 20 euro võrra ehk 220 euroni. Käimas on teadus- ja arendusuuring „Uuring leibkondliku elatusmiinimumi määramise metoodika väljatöötamiseks“, mille eesmärk on töötada välja Eesti oludele vastav elatusmiinimumi määramise metoodika ning teha ettepanekud selle regulaarseks ajakohastamiseks. Uuring valmib ja tulemused saavad teatavaks 2026.a kevadel. Uut elatusmiinimumi metoodikat on plaanis rakendada 2027.a.

[Arutelu kokkuvõte \(sh edasised tegevused\)](#): Sotsiaalministeerium toetab toimetulekupiiri tõstmist ning on koalitsioonikõneluste raames esitanud valitsusele vastavasisulise ettepaneku. Kehtiv toimetulekupiir jääb alla absoluutse vaesuse piiri ehk elatusmiinimumi ega kata inimeste esmavajadusi. Selleks, et toimetulekupiir kataks elatusmiinimumi, oleks vaja piiri tõsta 20 euro

võrra ehk 220 euron. Vastavalt sotsiaalhoolekandeseadusele otsustab toimetulekupiiri riigikogu riigieelarve kaudu, mistõttu langetab lõpliku otsuse riigikogu.

Käimas on teadus- ja arendusuuring „Uuring leibkondliku elatusmiinimumi määramise metoodika väljatöötamiseks“, mille eesmärk on töötada välja Eesti oludele vastav elatusmiinimumi määramise metoodika ning teha ettepanekud selle regulaarseks ajakohastamiseks. Uuringu viib läbi Eesti rakendusuuringute keskus Centar ning esimesed vahearvanded on juba esitatud.

Uuringu kaks põhisuunda on:

1. Uue metoodika väljatöötamine, sh analüüsid vajalike kaupade ja teenuste, koguste ning rahalise väärtuse kohta erinevatele leibkonnatüüpidele;
2. Ettepanekute tegemine, kuidas siduda elatusmiinimumi metoodika senisest süsteemsemalt toimetulekutoetuse ja toimetulekupiiriga.

Uuring valmib ja tulemused saavad teatavaks 2026.a kevad. Uut elatusmiinimumi metoodikat on plaanis rakendada 2027.a

LISAMATERJALID

Ülevaade detailsematest aruteludest töörühmades ja mittefiskaalsetest ettepanekutest on esitatud valdkondlike töörühmade materjalides ja protokollides, mis on leitavad [RE 2026 ja RES 2026-2029 | Eesti Linnade ja Valdade Liit](#).